

ศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นมาได้เพราะความเมตตากรุณาของพระพุทธเจ้า ที่ทรงนำความรู้จากการตรัสรู้มาสอน เพื่อช่วยเหลือมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นทุกข์และมีความสุข ตลอดระยะเวลาที่ยาวนานถึง ๔๕ ปี พระพุทธเจ้าเสด็จไปสอนคนทุกประเภททั่วประเทศอินเดียที่กว้างใหญ่ไพศาล

คำสอนของพระองค์ช่วยให้คนจำนวนมากสามารถพัฒนาตนจากการเป็น “ปุถุชน” มาเป็น “อริยบุคคล” และบรรลุโมกขธรรมได้ในที่สุด

นอกจากนั้น ยังทรงส่งพระสงฆ์ออกไปเผยแผ่ธรรมะนี้ทั่วทุกหนทุกแห่ง เพื่อประโยชน์และความสุขของผู้คนทั้งหลาย ด้วยเหตุนี้ความเมตตากรุณาจึงมีความสำคัญมากเป็นพิเศษในคำสอนของพุทธศาสนา เพราะเป็นที่รวมของคุณธรรมทั้งหลาย ความเมตตากรุณาในพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นชั่วคราวชั่วคราว แต่เป็นเรื่องของการมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักความเอื้ออาทร และเกิดจากความรู้ว่าสิ่งมีชีวิตทุกประเภทไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ต่างก็อยู่ในห่วงแห่งความทุกข์ด้วยกัน และมีชะตากรรมเหมือนกันคือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และรักสุขหนีทุกข์ด้วยกันทั้งหมด การมีชะตากรรมร่วมกันทำให้ทุกชีวิตมีความสัมพันธ์กันแนบแน่น เมื่อสงครามเกิดขึ้น ไม่ว่าจะ “พวกเรา” หรือ “พวกเขา” ล้วนแต่ได้รับความทุกข์จากสงครามเหมือนกัน

ความเมตตากรุณาของศาสนาพุทธมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมไปถึงสรรพสิ่งที่มีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ และแม้แต่สิ่งไม่มีชีวิตในธรรมชาติก็อยู่ในข่ายของความเมตตาด้วย ดังนั้น ความเมตตากรุณาจึงเป็นหลักจริยธรรมที่ศาสนาพุทธใช้สำหรับเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

กับสัตว์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ศิลข้อแรกของพุทธศาสนาห้ามทำลายชีวิตทุกประเภท เพราะถือว่าชีวิตทุกชีวิตมีคุณค่าในตัวเอง และรักสุขหนีทุกข์เหมือนกัน เจตนารมณ์ของศิลปข้อนี้ไม่ต้องการให้ใช้ความรุนแรงแก้ไขข้อขัดแย้งต่างๆ แต่ให้ใช้สันติวิธีที่มีความเมตตาเป็นพื้นฐาน เช่น การใช้เหตุผล การมีความอดทน การรู้จักให้อภัย การประนีประนอม การยึดถือความยุติธรรม และประโยชน์ร่วมกันเป็นสำคัญ

คำสอนเรื่องความเมตตาของพุทธศาสนามีคุณค่าต่อมนุษยชาติอย่างใหญ่หลวง สามารถขัดเกลาคิดใจของคนที่เคยเป็นคนแข็งกระด้างให้อ่อนโยนลงได้ ดังเช่นที่เคยเปลี่ยนพระทัยของพระเจ้าจักรพรรดิอโศกมหาราช ผู้เคยเป็นกษัตริย์กระหายสงครามจนเลือดท่วมท้องช้าง ให้เปลี่ยนเป็นพระมหาจักรพรรดินักบุญผู้อุปถัมภ์พุทธศาสนา และวางพระแสงดาบโดยเด็ดขาด พร้อมทั้งทรงอุทิศตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนแต่อย่างเดียว

นอกจากนั้น เมื่อพุทธศาสนาขยายไปยังดินแดนมองโกเลียและทิเบตทางเหนือของประเทศจีน ซึ่งเป็นที่อยู่ของชนชาตินักรบ คำสอนเรื่องความเมตตากรุณาสามารถทำให้หัวหน้าเผ่านักรบทั้งหลายวางดาบหันมาเจรจากันโดยสันติวิธีแทน

เราแทบจะไม่เชื่อเลยว่า พวกไซโยตและพวกคัลที่เป็นชาวมองโกลอาศัยอยู่ในดินแดนเลย์ทิเบตไป และเป็นเชื้อสายของ

จักรพรรดินักรบเจงกิสข่านที่เกรียงไกรจะกลับกลายเป็นเผ่าที่รักสงบไปได้ เพราะอิทธิพลของพุทธศาสนา นอกจากนั้น เมื่อพุทธศาสนาแผ่ขยายกว้างขวางออกไปนอกทิเบต อิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อการกล่อมเกลาคิดใจคนให้อ่อนโยนเป็นที่ประจักษ์ดี จึงมีผู้แนะนำกษัตริย์ตุรกีที่เป็นนักรบไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ถ้าหากจะรักษาความเป็นนักรบไว้

ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ กุบไลข่าน จักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่ของจีนได้ใช้กุศโลบายส่งเสริมพุทธศาสนาในทิเบตเป็นเครื่องกีดกันความเกลียดชัง และความรุนแรงที่ชาวทิเบตมีต่อชาวจีนผู้ยึดครอง ต่อมาไม่นานในประเทศจีนเมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่ไปถึง ปรากฏว่ามีนายทหารคนสำคัญของจีนหลายคนพากันลาออกจากราชการเพื่อหลีกเลี่ยงการทำสงครามรบพุ่งฆ่าฟันผู้คน จนกระทั่งนายพลผู้บังคับบัญชาถึงกับกล่าวว่า ถ้าหากขึ้นปล่อยให้ทหารนับถือศาสนาพุทธหมด ก็จะไม่เหลือทหารอยู่ในกองทัพเลย ดังนั้น จึงดำเนินนโยบายส่งเสริมลัทธิชาตินิยมด้วยการชูชาติให้สูงและเด่นกว่าพุทธศาสนา

ตัวอย่างต่างๆ ที่กล่าวมาชี้ให้เห็นว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ ในประวัติศาสตร์อันยาวนานของพุทธศาสนา ไม่ปรากฏว่ามีการรบราฆ่าฟันกันระหว่างชาวพุทธเพราะศาสนาเป็นสาเหตุ สงครามระหว่างชาวพุทธด้วยกันมีอยู่หลายครั้ง เช่น สงครามระหว่างไทยกับพม่า

แต่ทุกครั้งนั้นสงครามเกิดจากสาเหตุทางการเมืองและเศรษฐกิจ ไม่ได้มีศาสนาเป็นประเด็นหลัก

อย่างไรก็ตาม เราคงต้องยอมรับว่า ในประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนา การนำศาสนามาใช้เป็นสาเหตุของสงครามมีอยู่บ้าง เช่น ในกรณีของประเทศศรีลังกา สมัยพระเจ้าแผ่นดิน ชื่อทูษคามินีที่เป็นชาวพุทธ พระองค์ทรงทำสงครามสู้รบกับศัตรูต่างศาสนาเพื่อป้องกันประเทศ

ในสงครามนี้มีพระสงฆ์ที่สึกออกมาร่วมเป็นทหารด้วยจำนวนมาก เพราะต้องการปกป้องพุทธศาสนาไม่ให้ถูกทำลาย

เหตุการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าพุทธศาสนาจะไม่ได้ส่งเสริมสงครามเลย แต่เนื่องด้วยพุทธศาสนาต้องอยู่ร่วมโลกกับผู้นิยมสงครามจำนวนมาก ดังนั้น จึงเป็นไปได้ที่ชาวพุทธจะถูกลากดึงให้เข้าไปอยู่ในสงครามในฐานะเป็นทหารหรือเป็นเชลย การที่ชาวพุทธทำสงครามกับคนต่างศาสนา เช่น ในกรณีของพระเจ้าทูษคามินี เป็นการป้องกันตัว (ประเทศชาติและพุทธศาสนา) มากกว่าเป็นการรุกราน

เนื่องด้วยสงครามเป็นความจริงในโลก ที่ในบางกรณีดูเหมือนจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเนื่องด้วยคำสอนดั้งเดิมในพุทธศาสนาต่อต้านสงคราม ดังนั้น นักวิชาการพุทธศาสนาหลายคนจึงพยายามแสวงหาความชอบธรรมของการทำสงครามป้องกันตัวของชาวพุทธ เช่น ในกรณีของกษัตริย์ศรีลังกาที่กล่าวมา นักวิชาการบางคนอธิบายว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงต่อต้านสงครามทุกรูปแบบและ/หรือการเป็นทหารเช่นที่เข้าใจกัน สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงต่อต้านคือ การเป็นคนที่มึนจิตใจคับแคบ โหดเหี้ยม มุ่งร้าย และเกลียดชังผู้อื่น

สงครามทั่วไปเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และควรถูกประณาม แต่การทำสงครามเพื่อป้องกันประเทศชาติและพุทธศาสนา เป็นความชอบธรรมที่ควรยกย่อง เพราะไม่ได้เกิดจากอำนาจของความโลภที่ต้องการยึดครองทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น และ/หรือจากความโกรธ ความเกลียดชัง ความมุ่งร้าย ความเคียดแค้นศัตรู หรือจากความหลงผิดว่า ความรุนแรงหรือสงครามเป็นสิ่งที่ดี นักวิชาการเหล่านี้ได้อ้างอิงขาดกเรื่องต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงเล่าให้สาวกฟังเกี่ยวกับชาติต่างๆ ของพระองค์ที่ทรงเป็นพระโพธิสัตว์มาสนับสนุนความคิดว่า ถึงแม้พุทธศาสนาจะห้ามทำลายชีวิตมนุษย์ แต่พุทธศาสนาก็ก็นยอมรับว่า ในบางกรณีการฆ่าคนหรือการทำสงครามที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เป็นความชอบธรรมอย่างหนึ่ง

ขาดกที่นิยมอ้างถึงกันมากเป็นเรื่องของพระพุทธเจ้าเมื่อเสวยพระชาติเป็นนายกองเกวียน นำกองคาราวานจำนวน ๕๐๐

คน เดินทางไปค้าขายในแดนไกล ในระหว่างที่พักแรม พระองค์ทรงจับแมวมองที่พวกโจรส่งมาดูลาดเลา พระโพธิสัตว์ทรงอยู่ในภาวะตัดสินใจยากลำบาก ถ้าหากพระองค์ไม่ฆ่าแมวมองคนนี้จะปล่อยให้กลับไปหาพวกโจร แมวมองผู้นี้ก็พาพวกโจรจำนวน ๕๐๐ คน มาปล้นสะดมกองคาราวาน และการสูญเสียชีวิตก็จะเกิดขึ้นอย่างมาก เมื่อทั้งสองฝ่ายๆ ละ ๕๐๐ คน ผู้รบกัน แต่ถ้าหากพระองค์ให้กองคาราวานรู้เรื่องพวกนี้ก็ฆ่าแมวมองผู้นี้เสีย อันมีผลให้พวกตนจำนวนมากต้องตกรอก

ดังนั้น พระโพธิสัตว์จึงทรงเสียสละยอมทำผิดด้วยการฆ่าแมวมองผู้นี้เอง ทำให้กองคาราวานและกองโจรไม่ต้องปะทะกัน

การเสียสละของพระโพธิสัตว์สามารถช่วยชีวิตคนจำนวนมากได้ ปัญหาที่น่าคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้คือ เราจะถือว่าการกระทำดังกล่าวขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของศีลข้อหนึ่งที่เป็นจุดยืนของพุทธศาสนาเกี่ยวกับสงครามหรือไม่ ถ้าหากเราพิจารณาเรื่องนี้ภายในกรอบของจริยธรรมพุทธศาสนาที่ยอมรับความไม่ชัดเจนของสถานการณ์ชีวิตว่าเป็นส่วนหนึ่งของการมีชีวิตในโลก เราอาจกล่าวได้ว่า ขาดกเรื่องนี้แสดงให้เห็นความเป็นจริงของชีวิตว่า บางครั้งชีวิตมนุษย์ดูเหมือนอยู่ในแดนสนธยาที่ความดีและความชั่วไม่กระจ่างชัดแจ้ง และทางเลือกที่มีอยู่นั้นจำกัดมากคือ เราไม่สามารถ

เลือกระหว่างความดีหรือความชั่วโดยตรงไปตรงมาเช่นในกรณีทั่วไป เราเลือกได้แต่ความชั่วในรูปแบบแตกต่างกันเท่านั้น พระโพธิสัตว์จึงต้องเลือกการกระทำที่ชั่วน้อยที่สุด แต่ทรงทำความชื่อนั้นด้วยความเมตตา คำนึงถึงประโยชน์ของคนจำนวนมากเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ทรงฆ่าแมวมองเพราะมีความเกลียดชังหรือความมุ่งร้ายต่อผู้นั้นโดยเฉพาะ

เราจึงอาจสรุปได้ว่า พุทธศาสนาไม่ได้สนับสนุนส่งเสริมการใช้ความรุนแรงหรือการทำสงคราม

แต่ในขณะเดียวกัน พุทธศาสนายอมรับความเป็นจริงของการมีชีวิตอยู่ในโลกว่า ในบางกรณีสงครามเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเป็นวิธีเดียวเท่านั้นที่จะหยุดยั้งความชั่วร้ายไม่ให้ขยายวงออกไปจนทำอันตรายแก่คนจำนวนมาก ในกรณีเช่นนี้พุทธศาสนาจะไม่ประณามการทำสงครามเพื่อป้องกันตนเอง หรือเพื่อรักษาสันติภาพและเสรีภาพ ในเมื่อไม่มีทางเลือกทางอื่นเหลืออยู่เช่นเดียวกับการที่พระโพธิสัตว์ทรงฆ่าแมวมองของพวกเขาใจเพื่อประโยชน์และความสุขของกองคาราวาน และพวกเขาจำนวนมาก นับว่าเป็นการป้องกันไม่ให้คนเหล่านั้นทำบาปและตกนรก

แต่อย่างไรก็ตาม พุทธศาสนายังถือว่าวิธีการใช้ความรุนแรงในรูปแบบนี้เป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาอยู่นั่นเอง หลักจริยธรรมของศาสนาพุทธที่พระพุทธเจ้าทรงสอนและทรงนำมาใช้เป็นตัวอย่างคือ

การต่อสู้กับความชั่วด้วยความดี และต่อสู้กับความรุนแรงด้วยความไม่รุนแรง เพราะความรุนแรงย่อมทำให้เกิดความรุนแรงตามมาเป็นปฏิกิริยาลูกโซ่ ชาวพุทธจำนวนมากในปัจจุบันยังนิยมนำหลักจริยธรรมนี้มาใช้เป็นรากฐานของการต่อต้านความชั่วร้ายด้วยสันติวิธี เช่น กรณีที่ชาวพุทธทั่วโลกประท้วงรัฐบาลตาลีบันที่ทำลายพระพุทธรูปใหญ่ที่สุดในโลกและเก่าแก่หลายพันปี การประท้วงดังกล่าวทำไปด้วยความเมตตาต่อรัฐบาลตาลีบันที่หลงผิดจนกล้าทำลายสิ่งที่เคารพบูชาของชาวพุทธทั่วโลก และเป็นสิ่งที่เปี่ยมมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าของโลก การประท้วงนี้ไม่ได้เกิดจากความเกลียดชัง หรือความเคียดแค้น ดังนั้น จึงไม่มีความรุนแรงแม้แต่น้อยเกิดขึ้น เช่น ไม่มีการเผาหุ่นของผู้นำตาลีบัน หรือแม้แต่การกล่าวคำมรสุวาทก็ไม่มี

การต่อต้านความชั่วด้วยสันติวิธีเป็นวิธีการเดียวที่ศาสนาพุทธยกย่อง ส่วนการต่อต้านด้วยวิธีอื่นที่มีการใช้ความรุนแรงรวมอยู่ด้วยเป็นสิ่งที่ศาสนาพุทธไม่ส่งเสริม

พุทธศาสนิกชนบางคนเข้าใจว่า การทำร้ายตนเองด้วยวิธีการต่างๆ รวมทั้งการฆ่าตัวตายเป็นวิธีการต่อสู้ด้วยสันติวิธีอย่างหนึ่ง ในการประท้วงรัฐบาลโง่-ดิน-เดียม ของชาวพุทธในเวียดนามในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ พระสงฆ์ชาวเวียดนามชื่อ ทิช-วัน-ดุก และพระสงฆ์อีกหลายรูปเผาตัวเองตายท่ามกลางพระสงฆ์ทั้งหลายที่มองดู

ด้วยความสงบ นักวิชาการพุทธศาสนาบางคน เช่น พระสงฆ์ชาวเวียดนามคือ ท่านติช-นัท-ฮันห์ อธิบายความตายของพระสงฆ์ทิช-วัน-ดุก ว่าเป็นการต่อต้านรัฐบาลด้วยสันติวิธี และไม่ใช่เป็นการทำผิดศีลข้อแรกเหมือนกรณีอัตตวินิบาตกรรมทั่วไป เพราะมีเจตนาที่แตกต่างกัน

ในกรณีทั่วไปการฆ่าตัวตายมักเกิดจากการหมดหวัง ความพ่ายแพ้ การไม่ต้องการมีชีวิตอยู่ต่อไป หรือการหลงผิดว่าความตายมีคุณค่ามากกว่าการมีชีวิต

แต่การกระทำของพระสงฆ์ทิช-วัน-ดุก เกิดจากความเมตตาเป็นหลักคือ ความต้องการช่วยเหลือให้ชาวเวียดนามได้รับความยุติธรรม และมีเสรีภาพ ไม่ต้องตกอยู่ใต้อำนาจของรัฐบาลทหารราชที่กดขี่ทำลายเสรีภาพของประชาชน

ท่านติช-นัท-ฮันห์ เปรียบเทียบการฆ่าตัวตายของพระสงฆ์ทิช-วัน-ดุก กับชาดกที่เล่าเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า เมื่อทรงเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ที่ยอมสละชีวิตของพระองค์ให้แม่เสือที่หิวโหยกิน เพื่อว่าแม่เสือดตัวนี้จะได้ไม่กินลูกของตัวเองเพราะความหิว

คำอธิบายดังกล่าวช่วยให้เรามองเห็นเจตนาของพุทธศาสนิกชนทั่วไปเกี่ยวกับความรุนแรง และ/หรือสงครามได้ชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือไม่ส่งเสริมสนับสนุนความรุนแรงหรือสงคราม เพราะถือว่าสงครามเป็นความชั่วร้ายที่ทำลายชีวิตและสร้างความหายนะให้แก่มนุษยชาติ การหลีกเลี่ยงการทำความชั่ว การทำความดี การทำจิตใจให้ผ่องใสปราศจากโลภ โกรธ หลง ในทุกรูปแบบ และการมีจิตใจเปี่ยมไปด้วยความเมตตา เป็นหน้าที่ทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนทุกคน ความเมตตาจะทำให้พุทธศาสนิกชนสามารถชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ ชนะความรุนแรงด้วยการไม่ใช้ความรุนแรง ชัยชนะด้วยวิธีนี้เป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสันติภาพ

นอกจากนั้น การมีความเมตตาจะทำให้พุทธศาสนิกชนมีความสัมพันธ์แนบสนิกับผู้อื่นได้ เพราะทำให้เกิดความสำนึกว่าไม่ว่าจะเป็นชาวมุสลิม ชาวคริสเตียน ชาวฮินดู หรือไม่ว่าจะมีผิวสี ชาว สีเหลือง สีดำ ต่างก็เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และรักสุขหนีทุกข์ด้วยกันเหมือนกันหมด ดังนั้น เมื่อจะทำอะไรลงไป การกระทำนั้นจะมีผลกระทบทั้งต่อตัวเราและผู้อื่นโดยอัตโนมัติ เช่นเดียวกับเมื่ออวัยวะส่วนใดของร่างกายบาดเจ็บ ส่วนต่างๆ ของร่างกายก็จะได้รับผลกระทบไปด้วย ความรักตัวเองจึงเป็นความรักผู้อื่นไปในตัว และในทำนองเดียวกัน การปกป้องคุ้มครองไม่ให้มีภัยอันตรายเกิดขึ้นกับผู้อื่น หรือสังคม หรือโลก เป็นการคุ้มครองป้องกันอันตรายให้แก่ตนเองด้วย

ส่วนจะถือว่าการต่อต้านศัตรูด้วยการฆ่าตัวตายเป็นการต่อสู้ด้วยสันติวิธีหรือไม่นั้น ยังเป็นปัญหาที่หาข้อยุติไม่ได้ พุทธศาสนิกชนบางคนเข้าใจว่า การกระทำดังกล่าวไม่ใช่เป็นการต่อสู้ด้วยสันติวิธี เพราะมีการเบียดเบียนปีศาต่อตนเอง ซึ่งขัดกับคำสอนในพุทธศาสนาที่ห้ามการทำลายชีวิตในทุกกรณีและทุกรูปแบบ อย่างไรก็ตาม พุทธศาสนิกชนยอมรับความจริงของชีวิตว่า ในบางกรณีการมีชีวิตอยู่ในโลกที่ความชั่วร้ายยังมีอำนาจและขยายขอบเขตออกไปเรื่อยๆ นั้น ถึงแม้ว่าสันติวิธีจะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนามากเพียงใด วิธีนี้อาจไม่สามารถหยุดยั้งความชั่วร้ายได้ทันเวลา ในกรณีเช่นนี้ความรุนแรงหรือสงครามดูเหมือนจะเป็นสิ่งจำเป็นในการป้องกันตนเอง ผู้อื่น และสันติภาพ การยอมรับความจริงข้อนี้ทำให้พุทธศาสนิกชนต้องหันมาคิดทบทวนจริยธรรมของพุทธศาสนาใหม่ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับศีลข้อแรกและการไม่ใช้ความรุนแรง

พุทธศาสนิกชนส่วนมากมีความเห็นว่า ศีลในพุทธศาสนาไม่ได้เป็นบัญญัติหรือกฎหมายของพระพุทธเจ้าที่มนุษย์ต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีเงื่อนไข แต่เป็นเรื่องของความสมัครใจ กล่าวคือเป็นสิ่งที่คนแต่ละคนต้องตัดสินใจเองว่า จะปฏิบัติตามหรือไม่ปฏิบัติตาม และจะปฏิบัติตามมากน้อยหรือสม่ำเสมอเพียงใด

ในเรื่องของศีลข้อแรกที่ห้ามฆ่าชีวิตมนุษย์นั้น มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่า โดยเหตุที่คนทุกคนรักตัวกลัวตายด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้น ในสถานการณ์ชีวิต ที่ชีวิตของเรา และ/หรือผู้อื่น เช่น ลูก ภรรยา ถูกคุกคามจากผู้ร้าย เราจึงมีสิทธิ์ที่จะต่อสู้ป้องกันชีวิตของตนเอง หรือมีหน้าที่ต่อสู้ป้องกันชีวิตของคนอื่น

การยอมปล่อยให้ตนเอง และ/หรือลูก/ภรรยา ถูกทำร้ายถึงตาย ทั้งที่ตนสามารถต่อสู้กับผู้ร้ายได้ เพราะไม่ต้องการให้ศีลข้อหนึ่งต่างพร้อยนั้น เป็นการกระทำของคนที่ไม่รับผิดชอบ และสวนทางกับคำสอนของพุทธศาสนาที่เน้นคุณค่า และความสำคัญของชีวิต ในทำนองเดียวกัน การปล่อยให้ศัตรูเข้ายึดครองประเทศโดยไม่ต่อสู้ป้องกันเลย ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดจริยธรรมของหน้าที่และความรับผิดชอบต่อเช่นกัน

ในนัยนี้การทำสงครามเพื่อปกป้องตนเอง ในเมื่อไม่มีทางเลือกอื่น จึงเป็นการกระทำที่ถูกต้องถึงแม้จะขัดแย้งกับคำสอนของศาสนาพุทธที่ต่อต้านการใช้ความรุนแรง

พุทธศาสนิกชนส่วนมากมีความเห็นว่า การกระทำที่ถูกต้องทางจริยธรรม เช่น การยอมสละชีวิตให้ผู้อื่น เช่น ในกรณีของแม่ที่ยอมตายเพื่อช่วยชีวิตลูกให้รอดพ้นจากภัยอันตราย หรือกรณีทหารที่ทำลายชีวิตศัตรูเพื่อประเทศชาติ ไม่สมควรจะถือว่าเป็นบาปในพุทธศาสนา

พุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัดไม่เห็นด้วยกับการตีความหมาย คำสอนในพุทธศาสนาในแนวใหม่ที่กล่าวมา และเชื่อว่าศาสนาพุทธต่อต้านสงครามในทุกรูปแบบและทุกกรณี นอกจากนั้น ยังเชื่อต่อไปว่าปัญหาขัดแย้งทั้งหลายทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ สามารถแก้ไขได้ด้วยสันติวิธี และนิยมยกย่องตัวอย่างวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการแก้ไขปัญหาขัดแย้งระหว่างพระญาติของพระองค์ทางฝ่ายพระราชบิดา และพระราชมารดา มาเป็นแบบอย่างคือ ทรงทำหน้าที่เป็นผู้ไกลเกลี่ยให้ทั้งสองฝ่ายออมชอมกัน มีเหตุมีผล และยึดถือประโยชน์ร่วมกันเป็นที่ตั้ง การกระทำที่ถูกต้องทางจริยธรรมแต่ผิดศีลย่อมเป็นบาปเสมอ การฆ่ามนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันตนเองหรือป้องกันผู้อื่น ย่อมเป็นการฆ่าชีวิตอยู่นั่นเอง ดังนั้น จึงเป็นบาปและผู้กระทำต้องได้รับวิบากกรรมตามกฎแห่งกรรม

ความแตกต่างของพุทธศาสนิกชนทั้งสองกลุ่มเป็นความแตกต่างที่เกิดจากการตีความหมายคำสอนในพุทธศาสนาไม่ตรงกัน ฝ่ายหนึ่งเข้าใจว่าจุดยืนของพุทธศาสนาเกี่ยวกับสงครามมีอย่าง เดียวคือ ต่อต้านสงครามทุกรูปแบบ และเน้นการใช้สันติวิธีแก้ไข ปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ของมนุษย์ อีกฝ่ายหนึ่งมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนจุดยืนนี้ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของโลก ด้วยการยอมให้มีที่สำหรับความรุนแรงในกรณีที่น่าจำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น เมื่อชีวิตของตนและ/หรือผู้อื่น หรือประเทศชาติ ตกอยู่ในภัยอันตรายที่ร้ายแรง

บางคนมองดูความแตกต่างระหว่างจุดยืนทั้งสองว่า เป็นความแตกต่างระหว่างศาสนาพุทธนิกายเถรวาท หรือนิกายหินยาน ที่คนไทย พม่า และชาวศรีลังกา นับถือ และนิกายมหายานที่แพร่หลายในประเทศจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี คัมภีร์นิกายมหายานเคร่งครัดในเรื่องศีลข้อแรกมากจนไม่มีที่ให้กับการใช้ความรุนแรง และ/หรือสงครามเลย แต่นิกายหินยานมีลักษณะตรงกันข้าม ประวัติศาสตร์ของนิกายนี้มีเรื่องราวของพระสงฆ์ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับความรุนแรง/สงครามอยู่หลายเรื่อง และแม้แต่การจับอาวุธก็มีอยู่ด้วย เช่น ในทิเบตสมัยกษัตริย์กัลัน ตูร์มา ที่ทรงต่อต้านการเผยแพร่พุทธศาสนา พระสงฆ์ชาวทิเบตรูปหนึ่งลอบปลงพระชนม์กษัตริย์พระองค์นี้เพื่อปกป้องพุทธศาสนา

ในประเทศเกาหลีพระสงฆ์จำนวนนับพันร่วมต่อสู้กับศัตรูที่รุกรานประเทศหลายครั้งหลายครา เช่น ล้อมต่อต้านพวกเจิร์ทเซอร์ ในศตวรรษที่ ๑๗ พวกมองโกล ในศตวรรษที่ ๑๔ ทหารญี่ปุ่นในศตวรรษที่ ๑๖ และพวกแมนจู ในศตวรรษที่ ๑๗ ในประเทศจีนสมัยราชวงศ์ซ่ง พระสงฆ์เข้าร่วมล้อมสู้รบกับพวกมองโกลที่รุกรานประเทศ นอกจากนั้น ในประเทศญี่ปุ่นสมัยโชกุนเป็นใหญ่ พระสงฆ์นิกายเซนมีส่วนช่วยฝึกนักรบซามูไรให้มีจิตใจแน่วแน่เป็นหนึ่งและไม่หวาดกลัวความตาย

ตัวอย่างต่างๆ เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า คำสอนของนิกายมหายานมีที่ให้กับการใช้ความรุนแรงเพื่อประโยชน์ที่สูงส่ง แต่ใน

ขณะเดียวกัน ศาสนาพุทธนิกายมหายานก็เน้นความสำคัญของการ
มีความเมตตาต่อศัตรูเช่นเดียวกับนิกายเถรวาท

พระสงฆ์นิกายเถรวาทนิยมใช้การแผ่เมตตาเป็นวิธีสำคัญ
ในการสู้กับศัตรู เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าทรงสยบช้างนาฬาคีรีที่
พระเทวทัตส่งมาทำร้ายพระองค์ด้วยอำนาจความเมตตา วิธีการ
ป้องกันตัวเองของพระสงฆ์นิกายมหายานที่ปรากฏอยู่ในประวัติ-
ศาสตร์ รวมถึงการใช้วิหยายุทธ์ต่างๆ อยู่ด้วย แต่สู้ด้วยความเมตตา
เช่นเดียวกันคือ ไม่มุ่งทำลายชีวิตศัตรู หรือสู้ด้วยความเคียดแค้น
ความเมตตาไม่ได้หมายถึงการยอมให้ศัตรูทำร้ายเราตามใจชอบทุก
อย่างโดยที่เราไม่ได้ทำอะไรเป็นการต่อต้านเลย

